

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Lakimuutoksella tavoitellaan mittavia säästöjä: valtiontalouden vaikutukseksi on arvioitu - 25,2 Me (v. 2027) ja - 15,6 Me vuodesta 2028 alkaen. Lakimuutoksen myötä kunnalle maksettavien laskennallisten korvausten korvausaikoja lyhennetään yhdellä vuodella. Muutos koskee vuodesta 2025 alkaen maahan muuttaneita.

Aiemmin on jo säädetty, että 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain myötä korvausjärjestelmää yksinkertaistetaan siten, että osa nykyään erityiskorvattavista kuluista (tulkkaukset ja alkukartoituskorvaukset) jyvitetään osaksi laskennallista korvausta. Lisäksi laskennallisella korvauksella katetaan 2025 alkaen kuntien uusien tehtävien, kuten kunnan kotoutumisohjelman mukaisen kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation toteutumisen kustannuksia. Lakiesityksen mukaan ”hallituksen esityksellä ei ole vaikutusta tulkitsemisen korvauksiin tai laskennallisen korvauksen tasoon, vaan laskennallisesta korvauksesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella”.

Lausunto: Maahanmuuttoa ei tapahdu tasaisesti ympäri Suomea, mutta kyseessä on kuntien lakisääteinen tehtävä. Laskennallisen korvauksen määrästä riippuen muutoksessa on vaarana, että osa kotoutumisen kustannuksista jää kuntien maksettavaksi. Kotoutumistoimien tavoitteena on mm. vahvistaa maahan muuttaneiden osallisuutta ja helpottaa työllistymistä. Kotoutuminen on yksilöllinen ja monivuotinen ja vuorovaikutteinen prosessi. Suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumiseen hallituksen esityksen mukainen 2-3 vuoden korvattava ajanjakso on lyhyt.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauksekustannuksesta (32 a §)

Lakiesityksen mukaan kunnalle tai työvoimaviranomaiselle syntyneestä tulkitsemisen kustannuksesta osa voitaisiin siirtää maahanmuuttajan tai kotoutuja-asiakkaan kustannettavaksi tilanteessa, jossa hän on jättänyt perusteettomasti saapumatta hänelle varattuun tapaamiseen eikä

ole peruuttanut aikaa. Maahanmuuttaneiden osalta säännös koskee osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointia tai kotoutumissuunnitelman laadintaa. Muiden kotoutumislain mukaisten palveluiden osalta kyseessä on kotoutuja-asiakas, eli maahanmuuttanut, jolle on laadittu kotoutumissuunnitelma.

Maksun perimistä sekä ajan peruuttamista koskevat tiedot on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää niiden sisällön. Kunnan tai työvoimaviranomaisen tulisi tiedottaa maahanmuuttajalle ajanvarauksen yhteydessä, että perusteettomasti saapumatta jättäminen ilman ajan peruutusta, voisi aiheuttaa maahanmuuttajalle kustannuksia. Tieto tulisi antaa siten, että maahanmuuttaja ymmärtää sen huomioiden maahanmuuttajan kielitaito. Tieto tulisi antaa lähtökohtaisesti kirjallisesti ja tarvittaessa muistuttaa varatusta ajasta. Poikkeuksena tästä on lukutaidoton maahanmuuttaja, jonka osalta tieto tulisi antaa suullisesti. Kunnilla on jo nykyisin käytössä erilaisia järjestelyjä asiakasmaksujen perimiseen, esimerkiksi varhaiskasvatuksen maksut. Vastaavasti kunnan tulisi määrittellä, miten maksut kerättäisiin ja miten niiden keräämistä seurattaisiin. Maksua ei saa periä alle 18-vuotiaalta asiakkaalta.

Lausunto: Käyttämättömästä palvelusta aiheutuneiden kustannusten osittainen periminen asiakkaalta on kannatettavaa.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Lain mukaan alaikäisenä ilman huoltajaa tullee lapselle tai nuorelle on järjestettävä tukea yksilöllisen tarpeen mukaisesti hyvinvointialueen toimesta sosiaali- ja terveyspalveluilla tarkoitettulla tavalla ja kunnan toimesta osana kunnan vastuulla olevia palveluita. Hyvinvointialueen ja kunnan on yhteensovitettava ilman huoltajaa maahan tullee lapselle tai nuorelle järjestämänsä palvelu. Vuodesta 2023 alkaen sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuu on ollut hyvinvointialueilla, jotka nykyisin vastaavat yhdessä kunnan kanssa alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten tuesta.

Esitetään muutettavan 2 momentissa kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen ikärajaa 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen.

Lakimuutos tulee voimaan ilman siirtymäaikaa tai porrastusta siltä osin, että myös ennen lakimuutosta voimassa olleen lain aikana aikuistumisen tuen piiriin päässeet nuorten osalta subjektiivinen oikeus tukeen päättyisi myös 23 ikävuoteen. Tämä voisi aiheuttaa jossain määrin haasteita, mikäli nuoren kanssa olisi suunniteltu pitkäkestoisempia toimia. Kotoutumislain mukaisen aikuistumisen tuen päättyessä nuorilla on kuitenkin käytettävissään yleiset sosiaali- ja terveydenhuollon sekä toimeentulon turvaan, asumisen tukeen, koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät palvelut ja tukijärjestelmät. Nuorten kanssa käydään tuen päättyessä lapsen tai nuoren kanssa yhdessä läpi heidän käytettävissään olevat palvelut. Kunta ja hyvinvointialue voivat lisäksi jatkossakin tukea nuorta itsenäistymisessä, vaikka hänellä ei ole subjektiivista oikeutta aikuistumisen tukeen.

(Vastaavaa ikärajan alentamista valmistellaan myös lastensuojelulakiin)

Lausunto: Yksin maahan tulleiden lasten ja nuorten kohdalla yksilöllisen tuen tarve voi olla pitkäaikaista. Aikuistumisen tuen ikärajan laskeminen kahdella vuodella voi lisätä nuorten maahanmuuttaneiden syrjäytymisriskiä.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

Tekninen korjaus hyvinvointialueiden perustamiseen liittyen.

Lausunto: -

Muut huomiot

Hallituksen esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 27)

32 §. Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain soveltaminen omaehtoiseen opiskeluun.

Esitetään, että 1 momenttiin lisättäisiin viimeinen virke, joka selkeyttäisi siirtymää kotoutumissuunnitelman päättyessä työllistymissuunnitelmalle. Säännöksessä on viittaus työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 75 §:ään, jonka 2 momentin mukaan opinnoista tulee sopia työllistymissuunnitelmassa ennen niiden aloittamista. Lisätty virke selkeyttää näiden kahden lain tulkintaa ja vahvistaa tämän lain 32 §:n tarkoitusta ehkäistä opintojen epätarkoituksenmukaista keskeytymistä kotoutumissuunnitelman päättyessä. Tarkoituksena on, että kotoutumissuunnitelman aikana aloitettuja ja suunnitelman päättyessä kesken olevia omaehtoisia opintoja voisi jatkaa suoraan ja maahanmuuttaneelle laadittaisiin työllistymissuunnitelma. Opintojen ei tarvitsisi keskeytyä tässä välissä eikä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 74 §:n 2 momentin mukainen edellytys vähintään vuoden keskeytyneistä opinnoista soveltuisi, vaan opintoja tuettaisiin edelleen kotoutumislain nojalla. Opintojen tukemisen enimmäiskesto olisi opintojen suorittamisaika taikka enintään 24 tai 48 kuukautta siten kuin kotoutumislaisissa ja työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa on säädetty.

Lausunto: Kankaanpään kaupunki pitää hyvänä 32 §:n muutosehdotusta, jolla kotoutumissuunnitelman aikana aloitettuja ja suunnitelman päättyessä kesken olevia omaehtoisia opintoja voi jatkaa keskeytyksettä kotoutumislain nojalla.

Opintojen tukemisen kestossa tulee huomioida maahanmuuttajan tarvitsema riittävä lisäaika (kielitaito) opintojen loppuun saattamiseksi.

60 §. Valtionosuus.

Esitetään lisättävän pykälään uusi 4 kohta, jonka mukaan kunnalle myönnetään valtionosuutta kotona lapsia hoitavien vanhempien kotoutumisen edistämistä varten. Tämän johdosta nykyinen 4 kohta siirtyisi uudeksi 5 kohdaksi. Säännös liittyy pääministeri Orpon hallitusohjelmakirjaukseen, jonka mukaan vuodesta 2025 alkaen kunnille myönnettäisiin viisi miljoonaa euroa

maahanmuuttajaäitien aseman parantamiseen. Rahoituksella kunnat voisivat esimerkiksi järjestää kotona lapsia hoitaville vanhemmille soveltuvia osa-aikaisia kotoutumista edistäviä kielikursseja ja muita palveluita, ja niiden toteuttamiseksi esimerkiksi rahoittaa avoimen varhaiskasvatuksen ja kerhotoiminnan kautta lastenhoitoa siltä ajalta, jolloin vanhemmat osallistuisivat kotoutumista edistäviin palveluihin. Kotoutumislain 45 §:n mukaan kunnan on kotoutumisen edistämisen suunnittelussa asetettava vähintään maahanmuuttajien työllisyyttä, koulutusta, hyvinvointia ja terveyttä, asumista, osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisen mahdollisuuksia sekä hyvien väestösuhteiden edistämistä koskevat tavoitteet sekä niitä tukevat toimenpiteet, vastuutahot, yhteistyö ja seuranta. Näissä mittareissa kunta voi huomioida myös maahanmuuttajaäitien kotoutumisen edistämisen esimerkiksi tasa-arvon tai osallisuuden näkökulmasta.

Lausunto: Kankaanpään kaupunki pitää hyvänä 60 §:n suunnitelmaa ja kunnille osoitettavaa valtionosuutta kotona lapsia hoitavien vanhempien kotoutumisen edistämiseen. Lakimuutos tulee edistämään koko perheen kotoutumista.

84 §. Kotoutumishjelman mukaisiin palveluihin tavoittamiseen liittyvä tiedonsaantioikeus.

...Esitetään, että 2 momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksen olisi luovutettava kunnalle maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 14 §:ssä tarkoitetun osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttamiseksi välttämättömät tiedot maahanmuuttajasta, johon sovelletaan tätä lakia ja joka saa lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettua lapsen kotihoidon tukea. Lisäksi säädettäisiin, että Kansaneläkelaitos saisi Maahanmuuttovirastolta ja Digi- ja väestötietovirastolta tiedot maahanmuuttajan kotikunnasta ja oleskeluluvasta, ja yhdistäisi nämä tiedot itsellään oleviin tietoihin siitä, ketkä saavat kotihoidon tukea.

Lausunto: Kankaanpään kaupunki pitää välttämättömänä hallituksen esityksen mukaisia 84 §:n, 86 §:n sekä 90 §:n säännöksiä viranomaisten tiedonsaantioikeuksista.

Välimäki Jarmo
Kankaanpään kaupunki - Kaupunginhallitus